

LOV I LOVNE PRILIKE U SENJSKOM KOTARU KRAJEM 19. I POČETKOM 20. STOLJEĆA

HUNTING AND HUNTING OPPORTUNITIES IN THE DISTRICT OF SENJ IN THE PERIOD FROM THE 19th TO THE BEGINNING OF THE 20th CENTURY

Alojzije FRKOVIĆ

Sažetak

Devet godina nakon što je u Zagrebu osnovano Prvo hrvatsko društvo za gojenje lova i ribarstva (1891), u Senju je 6. kolovoza 1900. osnovana *Lovačka udruga senjskog kotara*. Osnovala ju je nekolicina bolje stojećih senjskih lovaca s ciljem "razumnog gajenja lova i lova zabave radi", kako je to istaknuto u Pravilima udruge. Na osnovi Zakona o lovu iz 1893. Udruga je već prve godine djelovanja uzela u zakup sva lovišta kotara senjskog, uključujući i gradsko lovište koje, doduše, nije imalo propisane površine, ali kroz njega "tada prolaze ptice selice". Za prvog "starješinu" (predsjednika) Udruge imenovan je Franjo Krajač iz ugledne senjske obitelji Krajač, a postavljeno je i pet lovnih nadziratelja kako bi se raširenom zvjerokradstvu i krivolovu stalo na kraj. Najlovljenije vrste divljači bile su: europski zec (*Lepus europaeus*), lisica (*Canis vulpes*) i kuna bjelica (*Martes foina*), kamenjarka grivna (*Alectoris graeca*), trčka skvrzulja (*Perdix perdix*), prepelica pućpura (*Coturnix coturnix*), šljuke (*Scolopax sp.*) i divlje patke. U višim predjelima lovišta (Krivi put, Vratnik) lovila se srna, a samo izuzetno i u neznatnom broju tada nezaštićeni smeđi medvjed (*Ursus arctos*), vuk (*Canis lupus*), divlja mačka (*Felis silvestris*) i vidra (*Lutra lutra*), koja se zvjerad znala spustiti sve do podnožja Senjske drage. Uz članove Udruge divljač su mogli loviti i gosti kojima se iznimno nije naplaćivala odstrjelna taksa. Donijeta Pravila društva mogla su se, prema potrebi, na godišnjoj skupštini mijenjati i nadopunjavati.

KLJUČNE RIJEČI: lovačka udruga kotara senjskog, pravila udruge, Senjska draga, zvjerokradstvo, zec, kamenjarka.

Uvod Introduction

Sve do sredine 19. st. u tadašnjoj Hrvatskoj i Slavoniji pravo lova bilo je vezano s plemićkim dobrom, a obuhvaćalo je i podanički posjed. S revolucionarnim previranjima 1848.g. ukida se feudalni sustav, a s njime i regalno pravo lova. Donošenjem novog, skloni smo reći, hrvatskog Zakona o lovu 1893.g. (Zakon je opširno obrazložen na sjednici Hrvatskog Sabora), pravo lova spojeno je s pravom vlasništva nad zemljištem, uz napomenu da se slobodno izvršavanje toga

prava dopušta onim fizičkim i pravnim osobama koje su vlasnik od najmanje 400 kat. jutara zemlje i to u jednom neprekinutom kompleksu. Posjedi sviju ostalih manjih ili većih posjednika imali su se zaokružiti u općinska lovišta i dati javnom dražbom u zakup. Minimalna površina lovišta propisana je na 1000 katastarskih jedinica (jutara/rali), dok su dozvole za zakup davane na 15 godina. Ovlaštenik prava lova bio je dužan plaćati naknadu za pričinjenu štetu, tamarniti dlakave i pernate grabežljivce te obvezatno zaposliti nadzirače lova (lovočuvare) te iste prijaviti kotarskoj obla-

¹ Alojzije Frković, dipl. ing. šum., 51000 Rijeka, Kvarnerska 45, e-mail:alozije.frkovic@ri.t-com.hr

Slika 1. Panorama Senja s kraja 19.st. Crtež: V. Anderle

Figure 1 Panoramic view of Senj from the end of the 19th century. Drawing: V. Anderle

sti. Od važnosti je istaći da je prije donošenja Zakona o lovu, 1883.g. donijet Zakon o porezu na puške i lov, kojim je prvi puta u nas uvedena lovna karta. Izdavao ju je kraljevski porezni ured nakon uplate takse za pušku (za "dvocijevku" primjerice dva forinta!) i poreza za lov. Lov bez lovne karte nije bio dozvoljen.

Osnivanje udruge i zakup lovišta senjskog kotara – Establishing the hunting club and leasing the hunting grounds in the district of Senj

Iako je i ranije bilo pokušaja da se kako-tako i u nas uredi "lovni odnošaji", kao početak organiziranog lovstva na području tadašnje Hrvatske i Slavonije uzima se 22. prosinca 1881. kad je Kraljevska zemaljska vlada odobrila pravila Društva za obranu lova u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, prvog takve vrsti u našoj zemlji. Osnovano sa svrhom "da poboljša lov uopće svim dopustivim sredstvima" Društvo je, kao i njegov pravni slijednik – Prvo hrvatsko društvo za gajenje lova i ribarstva (osnovano u Zagrebu 1891.) postavilo temelje organiziranog lovstva i lovačke organizacije na cijelom području djelovanja. Prisjetimo se. Društvo je već prve godine po osnivanju 1892. pokrenulo svoje staleško glasilo, naš današnji "Lovački vjesnik", 1896. tiska Kesterčanekovo "Lovstvo", a 1899. organizira svoju prvu "izložbu

rogovlja i lovačkih trofeja". U nastojanju da se aktivnosti toga do tada jedinog hrvatskog društva protegnu na cijelu zemlju, uprava Društva 1895.g. imenuje povjerenike, stručne osobe s ciljem da po svim većim mjestima izvan Zagreba šire ideju o potrebi osnivanja podružnica ili, još bolje, samostalnih kotarskih/općinskih lovačkih društava. Glas o potrebi osnivanja lovačkih organizacija dopro je i do naprednih, bolje stojećih muževa grada podno Nehaj kule (Nehajgrada) koji su u vremenu na smjeni dvaju stoljeća "kad je novi lovni zakon postupno u krepost stupio" stali ozbiljno razmišljati o osnivanju lovačke udruge. "U zoru 15.siječnja 1899.", prisjeća se Milan Marek, jedan od osnivača društva, "odvezli smo se Senjskom dragom do Sv. Križa... kako bi zajedničkim lovom lov na zeca zaključili. Dan je bio krasan, vrijeme tiho i toplo. Ulovismo pet zecova, za ovdašnje prilike dosta, pa je valjalo to i proslaviti." U društvu s više učesnika u lovu "posljednji prigon" okončan je u Sv. Jurju "gostivši se baš gospotski". "Tu smo dakle u prijateljskom razgovoru i zaključili da osnujemo kotarsku lovačku udругu".

Do osnivanja Lovačke udruge kotara senjskog došlo je 1. kolovoza 1900. godine, a kao osnivači vode se: Frane Krajacz/Krajač, Janko pl. Labaš, Gjurro Vidmar, Oto Nigitray, Milan Marek, Ivan Novak, da bi im se ubrzo pridružili Šime

Slika 2. Pogled s luke na istočni dio grada i Nehaj kulu. Crtež: V. Anderle
Figure 2 A harbour view of the eastern part of the town and the Nehaj fortress. Drawing: V. Anderle

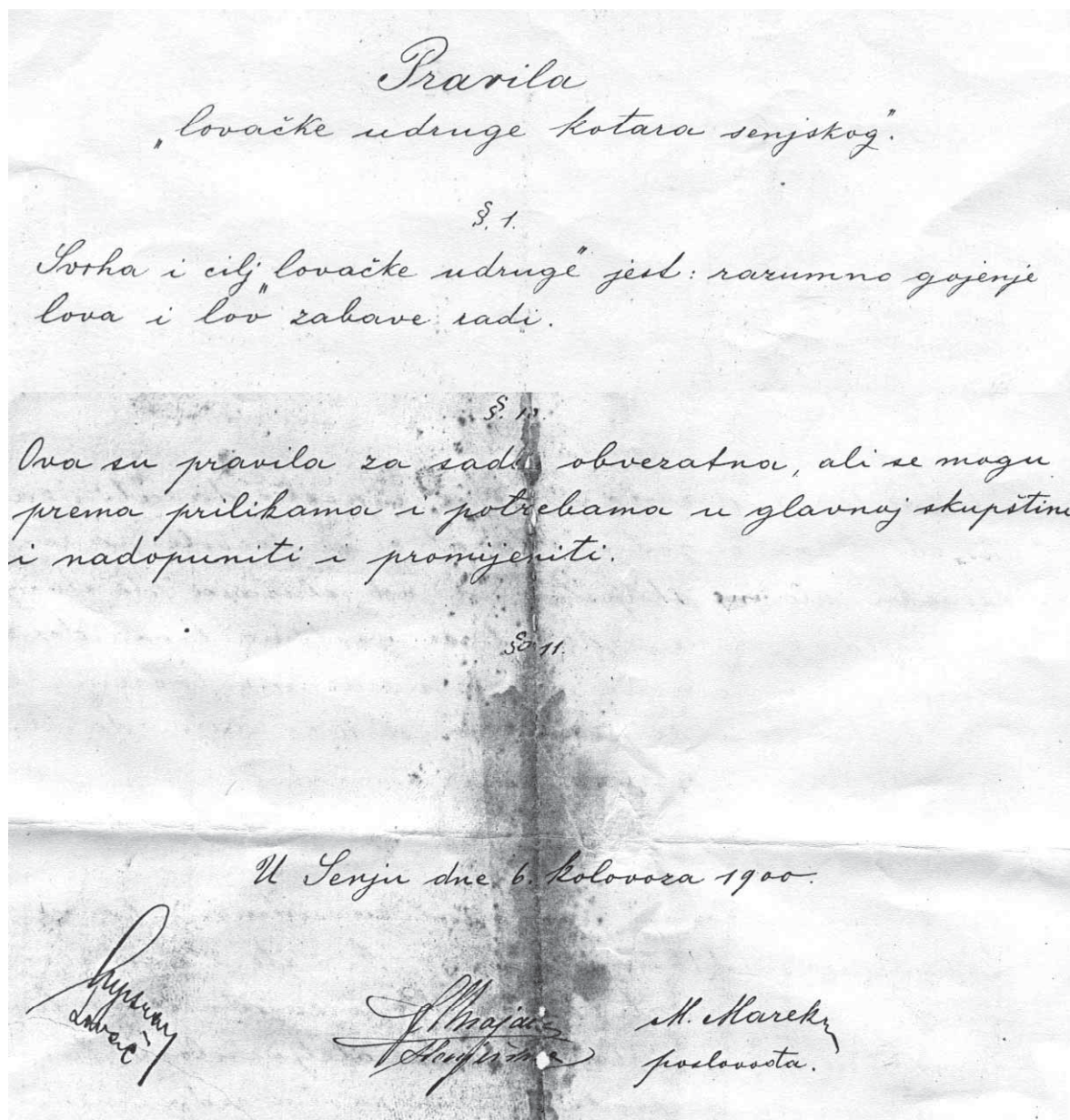
Vidmar, Frane Vukelić i Šime Štiglić. Poslovima Udruge upravlja odbor u sastavu: Frane Krajacz, u svojstvu "starješine, koji upravlja i blagajnom" (predsjednik udruge), Oto Nigitrav, kao "lovac, koji upravlja lovištima i zajedničkim lovovima" (lovnik) i Milan Marek, "poslovođa, koji vodi pi-sarske poslove" (tajnik udruge). Kako je svaki član bio dužan da u ime pristupnice u blagajnu udruge uplati svotu od 48 kruna, to je udruga ubrzo imala "dostatnu glavnicu" da još iste godine uzme u zakup sva lovišta kotara senjskog. Bila su to lovišta upravnih općina: Krivi Put (za 56 kruna i 50 forinti na godinu), Sv. Juraj (za 26 kruna) i Jablanac (za 17 kruna i 50 forinti). Kako je lovcima bilo stalo da zakupe i gradsko lovište "jer tuda prolaze ptice selice" od senjskog gradskog poglavarstva za 20 kruna dobiše i te površine.

Pravila Lovačke udruge kotara senjskog – The rules of the Senj district hunting club

Na godišnjoj skupštini Udruge održanoj 6.kolovoza 1900. u Senju donijeta su Pravila udruge. Odredbi Pravila svaki se član udruge morao strogo pridržavati "ne samo zato da bude sloge i poretka, nego i zato da se ostvari postavljeni cilj", a to je "da se lovne prilike i ovdje temeljito poprave". U prvoj točki istaknuta je svrha i cilj Udruge: "razumno ga-jenje lova i lov zabave radi". Kao prinosi u blagajnu udruge, uz članske uplate, ulaze pristojbe od ulovljene divljači (primjerice od "srnca" jedna kruna, od zeca 2 forinta), prihod od prodane lovine (divljačine), eventualnih globa i dr. U

svrhu nadzora nad lovištima, ali i čuvanja "šume, divljači i u opće sveg onog što šumi pripada", udruga je dužna postaviti lovne nadziretelje, za svako lovište po jednog, koji su dužni pridržavati se ne samo odredaba Službenog naputka za nadziretelje lova u Hrvatskoj i Slavoniji, nego i Pravila udruge. U ime nagrade (plaće) dobivaju po 10 kruna mjesečno, a njihov su prihod i po tržišnoj cijeni prodane kože ulovljenih lisica i kuna (koje su obvezatno dužni predati ih odboru), pripadajuće "taglije" za odstrjel vukova i medvjeda (!), a čije se kože i meso ima u korist udruge unovčiti i to dražbom među članovima ili na tržištu. Nadziretelji lova bili su dužni "grabežljivu ptičad" tamaniti i predati odboru, "koji će ju darovati Narodnom muzeju u Zagrebu". Korisnu divljač, stoji u Pravilima, nadziretelji lova "ne smiju pod ni-pošto sami loviti". Što god oni ulove, primjerice u zajedničkim lovovima, to pripada udruzi koja lovinu prodaje dražbom među članovima ili "na trgu uz primjerene cijene". Nadzor nad radom nadziretelja ima "udružni lovac". Ako se pokažu "nepokorenima ili nepoštenima" otpuštaju se iz službe i protiv njih pokreće postupak pred lovnim Zakonom.

Gosti udruge "što god ulove to je njihovo i nisu dužni platiti propisanu pristojnu". Svaki član udruge, kao i gosti, obvezni su strogo držati se propisa Zakona o lovu, Zakona o porezu na lov i puške i Pravila udruge. Tko nezakonito odstrijeli srnu bit će "globljen" od strane udruge sa 20 kr., zeca sa 2 kr. Na kraju ističe se da su ova pravila za sada obvezatna,

Slika 3. Faksimil prvog i desetog članka Pravila lovačke udruge iz 1900.g.

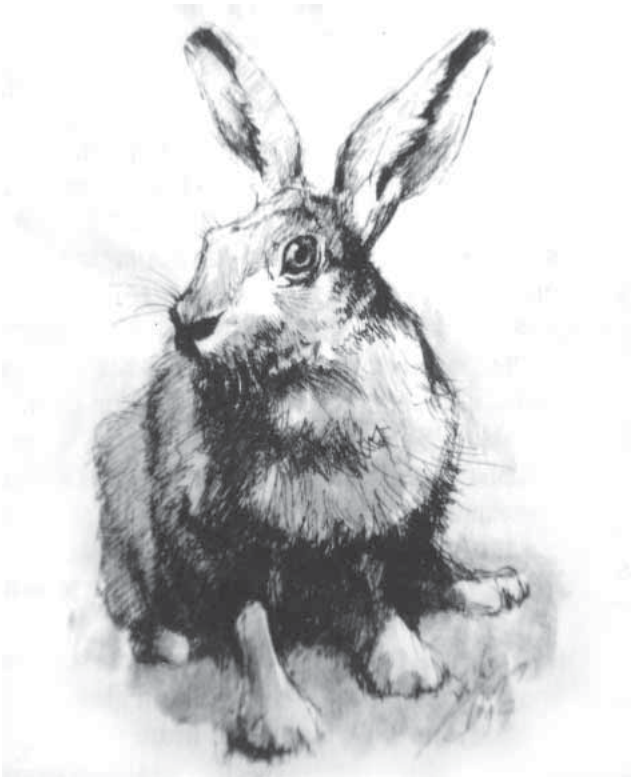
Figure 3 Fascimile of the first and the tenth article of the Hunting Club Rules from 1900

"ali se mogu prema prilikama i potrebi na glavnoj skupštini nadopuniti i promijeniti". Kao prvi konkretan zadatak novo ustanovljenoj udruzi bila je od Gradskog poglavarstva Senja prosljeđena okružnica Zemaljske vlade od 22. srpnja 1901. o uključivanju u akciju motrenja "ptica selicah", točnije bijelih roda, lastavica, šljuka i kukavica za potrebe Hrvatske ornitološke centrale u Zagrebu.

Zec i kamenjarka glavna divljač – Brown hare and rock partridge – major game species

Što i kako se lovilo u lovištima senjskog kotara na smjeni dvaju stoljeća? Od dlakavih vrsta divljači najviše se lovio europski zec (*Lepus europaeus*), a od pernatih vrsta kamenjarka grivna (*Alectoris graeca*) ili po domaći kamenjarka

kamenica. U velebitskom podgorju, pa tako i u Senju, razlikovali su šumskog zeca od tzv. zeca "kamenara ili kamenjaka", koji se drži kamenjara. Šumski je zec veći i žući "s crnom strikom od vrha glave do repa", a kamenjar "blijeđe boje poput kamena", pa ga je bilo teško primijetiti u logi. Za razliku od šumskog zeca, zečeva kamenjara bilo je u neposrednoj blizini Senja, na Nehaju, u Gaju, pa i po senjskim vrtovima. "Nu malo koji od onih zecova koji se tu okote dočekaju 1. rujna" (početak lovne sezone!); "obično stradaju već ljeti od mačaka, pasa i zvjerokradica, kojih dabogme i ovdje ima". Love ih drsko i po danu i po noći, ne samo s puškom i psima, nego ih hvataju u zamke, gvožđa ili love "pod ploču". "Velika su nesreća po zecove suhozidi kojima su vrtovi ograđeni". Kroz njihove otvore, rupe, divljač rado

Slika 4. Uz kamenjarku zec je bio najlovljenija divljač. Crtež: H. Gagern
Figure 4 Along with the rock partridge, brown hare was the second most hunted game. Drawing: H. Gagern

prolazi, što su iskoristili zvjerokradice u koje postavljaju svoje zamke. Ovom je zlu bilo teško stati na kraj, jer "na poslu" uhvaćeni zvjerokradica dobio je nažalost samo dva dana zatvora".

U višim gorskim predjelima zečeve su lovili brakadom, uporabom pasa goniča i to na način "da lovci stoje u hrpi na

jednom mjestu dok ne vide kamo će zečevi krenuti kad psi zaštekću". Lovci bi se potom razletjeli na sve strane nastojeći zečevima presjeći put! Zalagali su se za lov brzim brakircima, nasuprot primjerice prepeličarima, u to vrijeme omiljenoj pasmini s kojom su uspješno lovili kamenjarke i šljuke. Držali su, naime, da se pred brzim goničima odstrijeli mnogo više zečeva mužjaka nego zečica, što kod šunjkavaca nije slučaj.

Lov "pod ploču" poguban za kamenjarku i ptice pjevice – Trapping with stone deadfall – deleterious for rock partridge and singing birds

Kad je o kamenjarki riječ, najomiljenijoj lovini sada već organiziranih senjskih lovaca, prednost su dali pojedinačnom načinu lova potragom s psima prepeličarima. Kako su ovoj prelijepoj ptici glavni životni prostor činili kameniti predjeli obrasli sitnom travom i grmljem, to i sam lov nije bio ni lak ni jednostavan. Tako će M. Marek zapisati: "Lov je naporan, jer nije šala po toplom vremenu, a vode ni za lijek, par sati lomiti noge po ovom kršu. Nije sjajan, jer kamenjarka nikada tako dobro ne dočeka kao trčka. Ona je vrlo plaha, izvrsno čuje i vidi, zato se rado daleko diže, a leti kao strijela. Dobro dočeka kamenjarka kad je bura. No, što znači loviti po buri, to će razumjeti samo onaj koji zna što je senjska bura". Za blagih zima, kakva je bila 1898./99. godina, kamenjarke redovito ostaju ovdje cijele zime. Ako je zima oštra, hladna i snježna, presele se na "školje" pa čak i u Dalmaciju "otkuda se u proljeće, dakako decimirane, k nama natrag vraćaju".

Na žalost i ta je ptica bila plijen zvjerokradica i "pečenkara" i to ne samo ovdje u Primorju. Najuspješniji način lova bio im je onaj "pod ploču". "Oveća se kamena ploča zapinje sa četiri šipke tako da se na kamenjarku sruši kad ona pohlepna

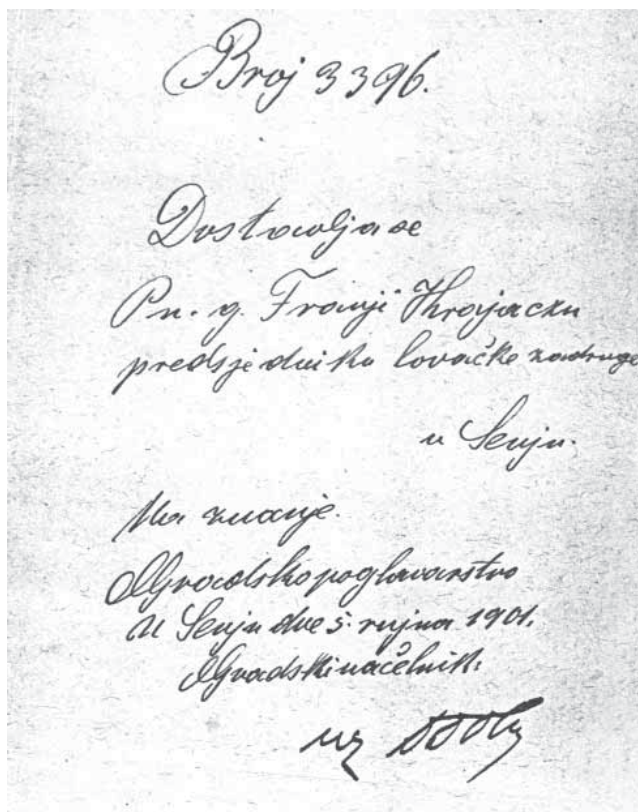
Slika 5. Svu grabežljivu zvjerad, pa tako i lisice, lovci su bili dužni tamaniti. Crtež: H. Gagern

Figure 5 Hunters were required to exterminate all predatory game, including foxes. Drawing: H. Gagern

da pozoblje meku leđima u jednu šipku turne. Gnjusani su i zatorani taj lov, jer se zimi kad glad pritisne u jednom mahu cijelo jato kamenjarki jadno zatrti može... Ovako se ovdje love i sve druge ptice, dapače i ptice pjevačice, kad ljuta zima i glad pritisnu". Ne čudi stoga da je sada već tajnik Udruge M. Marek i ovo zapisao: "Kadgod nabasam na ploče izgubim volju za lov, a da zatečem onoga koji ih je zapeo, vjerujem da bi mu pošteno zasolio onaj dio tijela na kojem se obično sjedi".

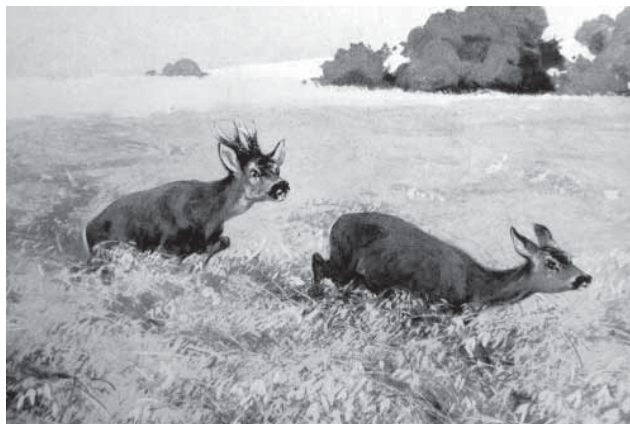
Težnje za proširenjem na državno lovište – Pretensions for state hunting ground

Iako su im lovovi na zečeve i kamenjarke bili najomiljeniji, solidarizirajući svoje redove te brojnošću članstva obogatiji lovačku udrugu, senjski lovci nisu krili namjere da dobiju u zakup i državno lovište "s ove strane Senjskog bila", kako bi "uz običnu divljad" lovili i onu krupnu, poput medvjeda (*Ursus arctos*), vukova (*Canis lupus*), srna (*Capreolus capreolus*), divokoza (*Rupicapra rupicapra*), tetrijeba (*Tetrao urogallus*)!. "Gdjekoji vuk dabogme ulovio se i dosad, jer zimi često zalaze u Senjsku dragu, a salaze i do samog Sve-

Slika 6. Faksimil obavijesti Gradskog poglavarsva Senja o uključivanju lovaca na prebrojavanje ptica selica

Figure 6 Fascimile of the announcement issued by the City Authorities of Senj concerning the inclusion of hunters into migratory bird count

Slika 7. Srneća divljač lovila se samo u višim dijelovima lovišta. Crtež: H. Gagern

Figure 7 Roe deer was hunted only in the upper parts of the hunting ground. Drawing: H. Gagern

tog Jurja. Uz vuka slučajno se ulovi i koji medvjed, pa čak i tetrijeb ili koja lještarka (*Tetrastes bonasia*). Srna je bilo i do sada i to u krivoputskom lovištu, jer prelaze ovamo iz brinjskih imovinskih šuma...".

Tijekom zimskog razdoblja godine od dlakave sitne divljači zbog skupocjenog krzna lovile su se kune (*Martes sp.*), lisice, a platila bi glavom i koja divlja mačka (*Felis silvestris*). Kune se love u stupicu ili zimi kad snijeg prekrije zemlju po tragu "s psetom koji osobitu volju za taj lov pokazuje". U Podgorju velebitskom kune su se lovile poput ptica, pod ploču, vodeći računa da jama bude dostatno duboka da se zvijerka ne zgnječi i krzno ne ošteti (Hirtz 1921). Strogo su lučili kunu zlaticu (*Martes martes*)¹, od kune bjelice (*Martes foina*) ili kune kamenice, osobito raširenoj po krševitim predjelima i škrapama priobalja i susjednih otoka. Lisice su se lovile dočekom uz meku, gvožđima, prigodice trovanjem (u upotrebi je bio strihnin). Mlade lisice se nisu iskapale iz jazbina zbog kamenitog tla. Prema izvješću F. Krajača od 5. veljače 1896. u minuloj sezoni lova još neorganizirani senjski lovci odstrijelili su: 55 zečeva, 18 lisica, 21 kunu, jednu divlju mačku, jednog tvora te više ptica grabljivica.

Šljuke i ostale selice – Woodcock and other migratory birds

Od pernate divljači među zimske, odnosno jesenske i proljetne goste senjskog područja "idu trčke, koje ovdje još zovu "poljarice", šljuke, race i prepelice". Poljske jarebice (*Perdix perdix*) su im zapravo bili rijetki gosti. Spuštale su se samo za jakih snježnih zima u Lici i to već u studenom mjesecu kad ih je moguće vidjeti u neposrednoj blizini grada "kod Lusteričinog vrta, gdje ih je i ove zime iz dva jata ulovljeno

¹ U Maloj Brisnici je zovu "grlica", a u Živim Bunarima "grličica" ili "zlatkinja" (očito zbog dlake zlatnožute boje na donjoj strani vrata)

nekoliko komada". Što se šljuka (*Scolopax sp.*) tiče one redovito za premještanja prolaze Senjskom dragom svake jeseni i svakoga proljeća "zaustavljajući se kod nas u Gaju, na Trbušnjaku, u senjskim vrtovima". Za oštih zima slijeću na obližnje otoke i školje. "Zima 1898./99. bila je vrlo mekana", prisjeća se M. Marek. "Prve sam šljuke našao u Gaju tek 17. prosinca, pa kroz cijelu zimu sve do 11. veljače 1899. Proljetna seoba počela je 20. veljače i trajala sve do 13. travnja kad sam zadnju vidio. Prošle jeseni ulovih jednu, a proljetos četiri". Divlje patke (*Anas sp.*) ovo područje prelijeću samo za proljetne seobe, rijetko se koja vidi u jesen ili zimi. Za jake bure znaju se dići s mora "zakreću Senjskom dragom, a pošto vrlo nisko lete, jato za jatom, moguće ih se često dosta natuči". Prolaze ovdje i divlji golubovi (*Columba sp.*), leteći u pravilu vrlo visoko. "Samo kad učini iznenada jaka bura ili magla, spuštaju se nisko te se koji i ulovi".

Znatno prije nego je u Senju osnovana kotarska lovačka udruga, prepelica pućpura (*Coturnix coturnix*) je za seobe Senjskom dragom prolazilo vrlo mnogo, tako "da je jedan lovac mogao bez velikog truda u jednom danu natuči i sto komada". Sada toga više nema. Inače, prepelice ovdje zovu "travuljače", koje, kad se u Lici kose livade, silaze na školjeve i tu ostaju do jeseni. Glasnici njihova dolaska su "futavci", pupavci (*Upupa epops*), prelijepe ptice s dugim svinutim kljunom i istaknutom kukmom crnoga vrha na glavi. "Tako je lanjske jeseni (1899.) prvi futavac viđen 25. srpnja, a četiri dana kasnije bile su travuljače tu" zabilježiti će na stranicama "Lovačko-ribarskog vjesnika" M. Marek, koji svoj prilog o lovu i lovnim prilikama u Hrvatskom primorju okončava s usklikom: "Dobar lov, dao ti Bog, da loviš!"

Medvjed, vuk, vidra – izvanredne lovine – Brown bear, wolf, otter – exstrahunting bag

Da su kojeg "kralja hrvatskih šuma", medvjeda ili medvjedicu senjski lovci znali lišiti života čak i u Senjskoj dragi, govori slučaj nadzirača lova Konrada Nabrsnika, koji je u jesen 1897. prilikom lova na šljuke sa dva hica ustrijelio jednu osamdesetak kilograma "sivu" medvjedicu. Ističem sivu, jer po Hirtzu ima i crnih medvjeda, a na Velebitu medvjeda "grivaša", "koji mogu biti kratkoglavci, kao na primjer u Kapeli, ali i dugoglavci u Plješivici i Velebitu". Ako bi se "u samoobrani" odstrijelila medvjedica koja vodi mlade (kakav je slučaj zabilježen u Senjskom bilu kolovoza 1900. kada je župnik iz Vratnika Jakov Iskra "oboružan batinom i revolverom" odstrijelio medvjedicu koja je vodila dva mlada), njih bi se uhvatilo i žive otpremilo u Gospić do jednog preparatora "na uzgajanje"! Medvjedi kao stalna divljač Kapele, Velebita i Plješevice službeno su pripadali šumskom eraru, te ogulinskoj i otočkoj imovnoj općini, u kojima je strijeljanje medvjeda bilo formalno zabranjeno, iznimno rezervirano "za veliku gospodu". Kako ova ne dolazi "to bude mnogi medvjed od nepozvana lovca na nelovački način ubijen".

Da je sjeverni Velebit tih godina stanila plaha divokoza, potvrdio je, uz ostalo, i "ulov" ribara iz jablanačkog kraja Franje Glavaša, koji je 18. srpnja 1896. umjesto ribe dovezao u luku svezanu divokozu! Iako su je odmah pustili na slobodu, "pripovijedalo se, da je u odaljoj okolici ubijena". Iako su kraški tereni Velebita mahom bezvodni, ima dokaza da je vidra (*Lutra lutra*) u senjskoj okolici ne samo viđena nego i uspješno lovljena. Od ulova jedne vidre na Oltarima 1900.g. koju je ulovio lugar imovne općine Mate Samarđžija, još je interesantniji slučaj uspješna lova na tu "vodenu kunu" u Senjskoj dragi uz potok Križ lipnja 1907., svega 6 km od mora. Prikaz o tom događaju na stranicama našeg lovačkog glasila pod naslovom "Doista nenadana i izvanredna lovina" napisao je sam predsjednik udruge Franjo Krajač.

Kojim su se lovačkim puškama služili i koje su naboje koristili senjski lovci, lugari i seljaci toga vremena? Iz "bilježaka" M. Hirtza (1921), prvobitno objavljenih u bečkom "Der Jagdfreund" 1906., saznajemo da su se uz rijetke i jeftine "lancaster" i "lefauchaux" puške najčešće koristile sačmarice još "iz davnih vremena". Što se streljiva tiče upotrebljavana je "kuglja", ne lijevana nego iz jednog komada olova izrezana, ali dabome i krupna i sitna sačma. Najstrašnije oružje, bez kojega nijedan seljak ne zalazi u goru je oštro nabrušena sjekira, "što nedvojbeno potvrđuje da je snažan i krepak hrvatski goranin u bliskom dvoboju s hladnim oružjem u ruci još i danas pravi junak".

Zaključak Conclusion

Sve do osnivanja Lovačke udruge kotara senjskog, općinska su lovišta bila zapuštena, a lovni zakon iz 1893. jedva se poštivao. Posebno je bio raširen krivolov i zvjerokradstvo. Sitna divljač, zec, kamenjarka, koja se za jakih zima spuštala u niže dijelove lovišta, pronalazeći utočište u vrtovima, "ograjicama" i kamenim zidovima Senjana redovito je bila hvatana u zamke, "pod ploču" i drugim zabranjenim sredstvima. Donošenjem pravila udruge, a s njime i postavljanjem profesionalnih nadziratelja lova, to se "narodno zlo" stalo postupno iskorjenjivati, a broj članova udruge rasti. Da do većeg omasovljenja članstva ipak nije došlo, razlogom su za ono doba odveć visoke članarine (48 kruna godišnje uz obvezu plaćanja posebnih pristojbi za odstrijeljenog srnjaka, zeca, kamenjarke). Iako su se pravila udruge mogla "prema potrebama na skupštini udruge nadopunjavati i mijenjati", Gradsko poglavarstvo Senja priznalo je udruhu i kao takvu uključivalo u svoje planove i aktivnosti. Svojim aktom od 15. rujna 1901. ono je prosljedilo predsjedniku udruge Franji Krajaču okružnicu Hrvatske ornitološke centrale sa zahtjevom da se članovi udruge uključe u akciju "motrenja pticah selicah u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji".

Zahvala

Acknowledgements

Da je ovaj prilog potkrijepljen brojnim podacima i službenim dokumentima, poput pravila Lovačke udruge kotara senjskog, hvalu dugujem šumarskom savjetniku u miru Vlatku Skorupu, dipl. ing. šum. iz Senja.

Literatura

References

- Hirtz, M. (1921). Bilješke za lovnu faunu naših klimata. Lovačko-ribarski vjesnik (7–9):30–32.
- Krajač, F. (1896). K statistici lova. Lovačko-ribarski vjesnik V(3):34–35.
- Krajač, F. (1907). Doista nenadana i izvanredna lovina. Lovačko-ribarski vjesnik XVI(7):83–84.
- Marek, M. (1900). Lov i lovne prilike u Hrvatskom primorju. Lovačko-ribarski vjesnik IX(10):113–116.
- Schreiber, G. E. (1908). Na moru ulovljena vidra i divokoza. Lovačko ribarski vjesnik XVII(2):21.
- P.V. (1900). Ubijena stara i mlada medvjedica. Lovačko-ribarski vjesnik IX(): 123.

Summary

Nine years after the foundation of the First Croatian Hunting and Fishing Association in Zagreb (1891), the *Hunting Club of the District of Senj* was established in Senj on August 6th, 1900. It was founded by several affluent Senj hunters, who were guided by the concept of "sensible hunting and hunting for pleasure", in line with the Club Rules. Based on the 1893 Hunting Act, in the very first year of its existence the Association took a lease on all the hunting grounds in the Senj District, including the town hunting ground, which, admittedly, did not have defined areas, but was a "pathway for migration birds". Franjo Krajač from the renowned Senj family of Krajač was appointed the Club's first president, together with five hunting inspectors, who were united in the task of putting a stop to poaching and illegal hunting activities. The most hunted game species included the European hare (*Lepus europaeus*), fox (*Canis vulpes*), stone marten (*Martes foina*), rock partridge (*Alectoris graeca*), grey partridge (*Perdix perdix*), common quail (*Coturnix coturnix*), woodcocks (*Scolopax sp.*) and wild duck. Roe deer were hunted in the upper parts of the hunting ground (Krivi Put, Vratnik), while the then unprotected brown bear (*Ursus arctos*), wolf (*Canis lupus*), wildcat (*Felis silvestris*) and European otter (*Lutra lutra*) were hunted only exceptionally and in minimal numbers. These wild animals would sometimes climb down as far as the bottom of the Senjska Draga canyon. Along with the Club members, other guests were also permitted to hunt the game and they were exempt from paying the hunting fee. If necessary, the club rules could be amended and complemented at an annual meeting.

KEY WORDS: the Senj county hunting club, hunting club rules, Senjska Draga, poaching, brown hare, rock partridge